Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

Ҳалқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

6 февраль, сешанба, 1996 йил
Сотувда эркин нархда. № 27 (1280)

ИҚТИСОДИЙ ҲАМКОРЛИК — ТАРАҚҚИЁТНИНГ БОШ ЙЎЛИ

ДАВОС, 5 февраль (ЎзА махсус мухбири). Бу ерда ўтаётган жаҳон иқтисодий анжумани тадбирларини кенг ёритаётган Швейцария оммавий ахборот воситалари бу тадбирларда Ўзбекистон Республикасининг Президент Ислом Каримов бошчилигидаги делегацияси фаол иштирок этаётганини қайд этмоқда. Ўзбекистон анъанавий Давос учрашувида бешинчи марта қатнашмоқда.

Бу учрашувга дунёнинг барча томонларидан давлат ва ҳукумат бошлиқлари, таниқли иқтисодчилар ва мутахассислар, савдо-саноат ва молия доираларининг намояндалари, журналистлар келган. Шарҳловчилар бу гал ҳам анжуманда кўплаб давлатлар вакиллари иштирок этаётганини, мазкур анжуманнинг жаҳон ҳамжамиятининг иқтисодий ҳаётидаги аҳамиятини таъкидлашмоқда.

Анжуманда бошланган мунозараларда жаҳон иқтисодиёти ва жаҳон бозорининг ҳозирги ҳолати ва тараққиёти истиқболлари билан боғлиқ муҳим масалалар, давлатлар иқтисодий тараққиётининг ана шу йўлда дуч келаётган қийинчиликларни бартараф этишга доир муаммолари муҳокама қилинмоқда.

Ўзбекистон Республикаси делегациясининг аъзолари «Жаҳон ақл-заковат ҳаракати» деб аталган бевосита баҳсларда иштирок этишди.

Президент Ислом Каримов Давосга келган дастлабки кундаёқ, ташрифнинг тигиз дастурига мувофиқ, хорижий мамлакатларнинг анжуманга келган давлат ва жамоат арбоблари, йирик компаниялар ва банкларнинг раҳбарлари билан учрашувлар ўтказди.

«Ўзбекистон Республикасида Президент Ислом Каримов раҳбарлигида амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотларнинг дадил қадамлар билан олға бораётгани аввало мамлакатингиз жаҳон иқтисодиёти билан муваффақиятли интеграция йўлида катта имкониятларга эгалигидан далолат беради», — деди мухбиримиз билан суҳбатда Европа Ҳамжамияти комиссиясининг комиссари жаноб Ханс Ван Ден Брук.

Давос учрашуви иштирокчиларининг диққат-эътибори Ўзбекистоннинг ислоҳотлар йўлидан олға томон қилаётган ҳаракатининг матбуотда ҳам алоҳида қайд этилган қиёсий таҳлилига қаратилди. Масалан, ўтган йили хорижий компаниялар ва халқаро банклар республикада амалга оширилаётган йирик қўшма лойиҳаларда, шу жумладан нефть-газ, автомобилсозлик, кон-қазилма саноати соҳаларида ва иқтисодиётнинг бошқа тармоқларида амалга оширилаётган лойиҳаларда иштирок этишга алоҳида қизиқиш билан қараётганини кўрсатди, дейишмоқда мутахассислар. Таниқли иқтисодчилар бу қизиқишни Президент Ислом Каримов ўтказаётган хорижий мамлакатлар савдо-саноат ва молия доиралари билан ўзаро фойдали, самарали ҳамкорлик қилиш сиёсатига мувофиқ келади, деб ҳисоблашмоқда. Айни шу сиёсат туфайли улар Ўзбекистоннинг улкан ресурслари имкониятларига, сармоядорларга берилаётган давлат кафолатларига алоҳида қизиқиш билан қарамоқдалар, дейишмоқда кўп шарҳловчилар.

Шунинг учун ҳам Президент Ислом Каримовнинг журналистлар билан учрашувига анжуман матбуот марказида рўйхатга олинган оммавий ахборот воситалари вакилларигина эмас, анжуман иштирокчиларининг ҳам зўр қизиқиш билан қарагани тушунарлидир. Ўзбекистон раҳбари журналистларнинг саволларига жавоб қайтариб, Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётнинг барча соҳаларида ҳар томонлама ҳамкорлик қилишга интилаётганини алоҳида таъкидлади.

Эргашали Алманов Наманган туманидаги «Туркистон» жамоа хўжалигининг 9-бригадасига етакчилик қилади. У бошқараётган бригада аҳли ҳар йили ўз зиммаларидаги режаларни ошиғи билан уддалаб келмоқдалар. Жумладан, ўтган йили бригада пахтакорлари 63 гектар ернинг ҳар гектаридан режадаги 35 ўрнига 53 центнердан ҳосил йиғиштириб олиб, туманда юқори кўрсаткичга эришишди. Айни кунларда бригадада баҳорги экинтикин мавсумига ҳозирлик кўриш, ариқ-зовурларни тозалаш, маҳаллий ўғит чиқариш каби юмушлар уюшқоқлик билан ўтказилмоқда.

СУРАТДА: Эргашали Алманов.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

• Ёқилғи-энергетика иншоотлари

ГАЗЛИ КОНИ АВВАЛГИ МАВҚЕИНИ ТИКЛАМОҚДА

Бу йил Газли ер ости конининг ишга тушганига 40 йил тўлади. Ўтган даврда мазкур кондан кўплаб миқдорда газ қазиб олинди.

— Бугунги кунда республика энергетика мустақиллигига эришиш энг муҳим вазифалардан биридир, — дейди «Газлитрансгазқазиболиш» бошқармаси бошлиғи Комил Фозилов. — Буни чуқур тушунган ишчи-хизматчиларимиз ўтган йили газ конденсати, нефть қазиб олиш юзасидан белгиланган топшириқларни ошириб бажардилар. Бу маҳсулотлар эса Газли — Нукус, Газли — Чимкент газ қувурлари орқали мижозларга ўз вақтида етказиб берилди. Фарғона нефтни қайта ишлаш корхонаси ҳам хом ашё билан таъминланди.

Шуниси қувончлики, биз ана шў ютуқларга кам ишчи кучи ва харажат сарфланган ҳолда эришдик. Масалан, бошқармамиз бўлинмаларида 1490 нафар киши меҳнат қилиши керак эди. Амалда эса 1406 одам ишлади. Пировардида 118 миллион сўмлик ўрнига 131 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди. Ҳар бир одам ҳисобига 41 минг сўмлик ўрнига 51 минг сўмлик иш бажарилди. Нефть қазиб олиш 1994 йилга нисбатан 15, конденсат қазиб олиш ҳажми эса 6 фоиз ўсди.

Ўтган йили Газли конларида газ қазиб олиш бутунлай тўхтатилган эди. Натижада ер остидаги газ захираси кўпайди. Шу орада тажрибали мутахассис Казбек Султонбоев бошчилигидаги бўлинма эски қудуқларни таъмирлаб, янгитдан 56 та қудуқ қазиди. Бу тадбирлар ўз навбатида халқ хўжалиги иншоотлари ва аҳолини газ билан таъминлашнинг қўшимча имкониятларини вужудга келтирди.

Бошқарманинг Шариф Хўжаев бошқараётган биринчи цехи ишчилари ҳам қўлга киритган ютуқлари билан фахрланса арзийди. Улар мавжуд қудуқлардан нефть ва газ конденсати қазиб олиб, Фарғона нефтни қайта ишлаш заводига пешма-пеш етказиб бермоқдалар.

Иккинчи цехга асосан тозалаш ускуналари ўрнатилган. У ерда ишлаб чиқариш қувватини пасайтирмаслик, газ қазиб олиш даражасини бир меъёрда ушлаб туриш учун дастгоҳларни тез-тез таъмирлаб туришга тўғри келмоқда. Шу билан бирга, тозалаш ускуналарининг самарадорлигини ошириш мақсадида янги технологияни жорий этишга ҳаракат қилинмоқда. Ҳозирнинг ўзидаёқ бу борада муайян ишлар амалга оширилди. Оқибатда самарадорлик 690 минг сўмни ташкил этди.

Ишчи-хизматчиларимизнинг жорий йилдаги ниятлари ҳам улкан. Улар бутун йил мобайнида ишлаб чиқариш қувватини пасайтирмасликка аҳд этишган. Бундан ташқари, янги газ конденсати конлари очилади. Пировардида йилига ярим миллион кубометр газ ва 5 миллион тонна газ конденсати қазиб олинади.

Ғулом ЮСУПОВ,
«Ҳалқ сўзи» мухбири.

СОВҒА — ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМАЛАРИ

Ўзбекистондаги олий ўқув юртлари, шунингдек республиканинг бир қанча йирик кутубхоналари яқин кунларда Буюк Британияда нашрга тайёрланиб, Америка Қўшма Штатларида чоп этилган 22 жилдлик «Жаҳон қомуси»ни олади. Американинг «Марказий Осиёда иқтисодий ислоҳотлар ва тараққиёт лойиҳаси» хайрия жамғармаси республикамизга 750 минг доллар қийматга эга бўлган қомуснинг 300 нусхасини текинга ажратди.

Жамғарманинг Тошкентда қароргоҳи бўлиб, унинг ходимлари республика Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан мустаҳкам алоқада ишламоқда. Яқинда Ўзбекистон олий ўқув юртларига АҚШда нашр этилган иқтисодиёт, менежмент, молияга оид янги адабиётлар келтирилди.

(ЎзА).

• Ислоҳот қирралари

ЕТМИШТА КИЧИК КОРХОНА ҚУРИБ БЕРИШАДИ

Ўтган йил Жиззах воҳасида мева, узум, сабзавот, гўшт, сут маҳсулотлари етиштириш ва давлатга сотишда олдинги йилларга қараганда анча ўсишга эришилди.

Бу асосан ўттиз бир ярим минг гектардан зиёд майдонда деҳқончилик ва чорвачилик билан шуғулланган бир ярим минг фермер хўжаликлари чекига тўғри келади.

Лекин туманларда етиштирилаётган бу неъматларни қайта ишлайдиган корхоналар ҳали кам. Шуни ҳисобга олиб 1996 йил бошидан Германиянинг «Вемекс» фирмаси билан иқтисодий ҳамкорлик шартномалари тузилди. Немис ҳамкорларга асосан қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етказиб берилади. Улар эса озиқ-овқат ишлаб чиқарадиган 70 та кичик корхона қуриб берадилар. Шу йилдаёқ уларнинг бир қисми ишга туширилиб, сут маҳсулотлари, мева-узум шарбати, маъданли сув, қуюлтирилган помидор шарбати ишлаб чиқарила бошланади. Бир неча кичик тегирмон қурилиб, маҳаллий ғалладан ун тортиш йўлга қўйилади.

Ҳ. НАБИРАЕВ,
«Ҳалқ сўзи» мухбири.

БОЛАЛАРГА ЯНГИ ҚЎШИҚЛАР

Вазирлар Маҳкамасининг Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг беш йиллигига бағишланган «Ўзбекистон — Ватаним маним» мавзуида қўшиқлар кўрик-танлови низомида болалар боғчаларида, мактабларда жўр бўлиб куйланадиган оммавий қўшиқларга алоҳида эътибор берилиши қайд этилган.

Шу мақсадда Халқ таълими вазирлиги Бастакорлар уюшмаси билан ҳамкорликда хайрли иш бошлади: Янги қўшиқлар тўпламини тайёрлашга киришди. Кўзга кўринган болалар шоир ва бастакорларига буюртмалар берилди.

Куни кеча бастакорлар уюшмасида тўпламга кирувчи асарлар муҳокамаси бўлди. «Булбулча» болалар хор жамоаси янги қўшиқлардан намуналар ижро этди. Қўшиқлар тўплам шаклида вилоятларга тарқатилади.

(ЎзА).

• Биртаям танқид натижасиз қолмайди

«РАИС НЕГА ЧОРВА ҲАҚИДА ГАПИРИШНИ ХУШ КЎРМАЙДИ?»

(«Ҳалқ сўзи» 1995 йил, 24 ноябрь)

Эсингизда бўлса, юқоридаги сарлавҳа остида чоп этилган танқидий мақолада Дўстлик туманидаги Қосим Раҳимов номли ижара ширкатлар уюшмасида чорва моллари парвариши зооветеринария талаблари даражасида ташкил этилмаганлиги, чорвачилик учун ажратилган 420 гектар озуқа майдонининг 100 гектарига пахта экиб юборилгани айтилган эди. Жумладан, фермани ҳиссадорлик жамиятига айлантириш учун аввалдан етарли шарт-шароитлар ҳозирланмаганлиги боис чиқарилган акциялар сотилмаётир, иш юритиш усули эса ҳамон эскичалигича қолаверган. Шунингдек, қишлоққа саноатни олиб кириш, у ерда кичик-кичик корхоналар барпо этишга хўжалик раҳбарлари панжа орасидан қараб келишаётганлиги танқид қилинган эди.

Мақола бўйича туман ҳокимлигидан қуйидаги жавоб хати келди:

Мақола ҳокимлик томонидан жойида ўрганиб чиқилди. Текшириш натижалари тумандаги барча хўжалик ва чорвачиликка ихтисослашган ҳиссадорлик жамиятлари раҳбарлари иштирокида муҳокама этилди.

Чорвага ва кичик корхоналар қурилишига эътиборсиз қарагани ҳамда мавжуд цехлардан унумли фойдаланмаганлиги учун Қ. Раҳимов номли ижара ширкатлар бирлашмаси раиси Худойқул Холбеков огоҳлантирилди.

Шунингдек, чорва молларни парваришини тўғри ташкил этолмаганлиги, ўз хизмат вазифасига совуққонлик билан қараб, молларнинг сони ҳамда маҳсулот ишлаб чиқариш салмоғини камайтириб юборганлиги учун «Фарҳод» ҳиссадорлик жамияти раиси И. Анқабоев охирги марта огоҳлантирилди ва унга мавжуд нуқсонларни бартараф этиш учун уч ойлик синов муддати берилди.

А. ҲОЖИМУРОДОВ,
Дўстлик тумани ҳокими.

* ЯНГИЛИКЛАР * ФАКТЛАР * ВОҚЕАЛАР *

ЎЗБЕКИСТОН: ИСТИҚЛОЛ ОДИМЛАРИ

"Ҳалқ сузи" ва ЎзА мухбирлари хабар қиладилар

АНА ЭНДИ БАХМАЛ ҲАМ ТЎҚИЛАДИ

Хазорасп туманидаги «Хоразм» жамоа хўжалигидаги бахмал тўқиш корхонасида Фарғонадан келтирилган тўқув дастгоҳлари ўрнатила бошлади.

Қишлоқ тадбиркорлари «Хазорасп» ҳиссадорлик жамияти билан ҳамкорликда барпо этаётган мазкур корхонада бир юз йигирма нафар киши иш билан таъминланади.

ДАРОМАД ИЖТИМОИЙ МУҲОФАЗАГА ҲАМ САРФЛАНАЯПТИ

Қўрғонтепа дон маҳсулотлари ҳиссадорлик жамияти ўтган йилда вилоятдаги нон ва нон маҳсулотлари, макарон маҳсулотлари тайёрлайдиган корхоналар учун 50 минг тонна олий ва биринчи навли ун етказиб берди. Келаётган даромаднинг асосий қисмини ёрдамчи хўжаликни ривожлантиришга, янги техника сотиб олишга ва ишчиларни ижтимоий муҳофаза қилишга сарфламоқда.

СУРАТДА: Хонобод шаҳридаги «Виндлер» нон ишлаб чиқариш цехи ишчиси Матлубахон Абдувалиева.

ҲАР КИМ ЭҲТИЁЖИГА ЯРАШАСИНИ ОЛАДИ

«Фарғонадон» акционерлик уюшмаси фирма дўконларига тайёр маҳсулотни қопда эмас, балки 3 килограммли қоғоз халтачаларда чиқара бошлади.

Бунинг учун махсус дастгоҳлар ўрнатилди. Ҳозирдаёқ 160 тоннадан зиёд қадоқланган ун жўнатилди. Бу усул маҳсулот исроф бўлиши ва унинг четга олиб чиқиб кетилиши олдини олади. Қолаверса, ҳар ким эҳтиёжига яраша ун харид қилади.

ЮБИЛЕЙ ШАРАФИГА

Алишер Навоий номидаги адабиёт музейида бир гуруҳ республикамиз иқтидорли рассомларининг Амир Темур таваллуди 660 йиллигига бағишланган кўргазмаси очилди.

Унда буюк бобокалонимиз, шунингдек, темурийлар, Шарқнинг буюк алломалари сиймоларини акс эттирувчи портретлар ва бошқа асарлар намойиш этилмоқда.

ИСТИҚЛОЛГА БАҒИШЛАНАДИ

Наманган шаҳрининг «Тўқимачи» маданият саройида бўлган танловда ватанга, она диёрга муҳаббат мавзусидаги қўшиқлар янгради.

Бу мамлакатимиз мустақиллигининг беш йиллигига бағишланган «Ўзбекистон — Ватаним маним» республика кўрик танлови вилоят босқичининг бир қисмидир.

Ҳофизлар баҳси ҳозирча туманлараро миқёсда ўтказилмоқда. Истеъдодли ижрочиларни аниқлаш давом этаётир.

ДОН МЎЛ БЎЛСА АЖАБМАС

Ангор туманидаги «Қорасув» жамоа хўжалиги ғаллакорлари бу йил минг гектар майдонга буғдой сепиб қўйишган эдилар. Шу кунларда деҳқонлар далаларга маҳаллий ўғит чиқариш, экинларни молларнинг пайҳон қилишидан сақлаш каби юмушларни бажаришаяпти.

СУРАТДА: ғаллакор Қ. Халилов.

КЎРГАЗМАЛИ СЕМИНАР

Навоий вилоятидаги ўқитувчилар тайёрлаш институтида Амир Темур таваллудининг 660 йиллигига бағишланган кўргазмали семинар ташкил этилди.

Семинар қатнашчилари буюк соҳибқироннинг Марказий Осиё ҳаёти ва тараққиётида тутган ўрни ҳақидаги маърузаларни тинглади.

* ЯНГИЛИКЛАР * ФАКТЛАР * ВОҚЕАЛАР *

ДАВР ТАЛАБИГА МОС ҚОНУН

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тўртинчи сессиясида мустақил Ватанимизнинг бундан буёнги тараққиёт йўлларини белгилаб берувчи ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий аҳамиятга молик муҳим қонунлар қабул қилинди. Ўзбекистон Республикасининг «Кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантириш тўғрисида»ги қонуни ана шу ҳужжатлар сирасига киради.

ЎзА мухбирининг Олий Мажлис иқтисодий ислоҳотлар ва тадбиркорликни ривожлантириш қўмитасининг раиси Анвар Йўлдошев билан суҳбати шу хусусда бўлди.

— Анвар Зиёевич, мазкур қонуннинг қабул қилиниши, уни тақозо этган шароит ҳақида гапириб берсангиз.

— Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов Республика Олий Мажлисининг тўртинчи сессиясида таъкидлаганидек, мамлакатда ўрта қатлам деган тушунча пайдо бўлмоқда. Ўрта қатлам ҳуқуқий, демократик давлат учун керак. Ўз навбатида ўрта қатлам учун ҳам ҳуқуқий, демократик давлат керак. Улар бир-бирига сув ва ҳаводек зарур. Негаки, муайян мулк эгаси қонунлар, қарорлар ва бошқа меъёрий ҳужжатлар асосида иш юритишдан манфаатдордир. Ҳуқуқий, демократик давлат ҳам ана шу ўрта қатламдан манфаатдор. Чунки у қанча салмоқли бўлса, жамиятда шунчалик тинчлик, ўзаро тотувлик, тараққиёт бўлади. Шу ўрта қатламнинг ишини, иқтисодий муҳитини таъминлаш учун мана шундай қонун керак эди.

Бозор иқтисодиёти олдимизга тобора мураккаб ва масъулиятли вазифаларни қўймоқда. Бугунги кунда одамларнинг ижтимоий меҳнатга муносабатини, уларнинг меҳнат ҳақидаги эскича фикрлаш тарзини тубдан ўзгартириш ана шундай долзарб вазифалардан биридир. Бу масалани ҳал этмай турибислоҳотлар йўлидан олға бориш, айниқса, янги жамият барпо этиш мумкин эмас. Бошқача айтганда, иқтисодий ислоҳотлар жараёнида ҳар бир инсон фойдали меҳнат билан шуғулланмоғи, турмуш фаравонлигини ошириш ишга муносиб улушини қўшмоғи даркор. Меҳнатга ташқаридан эмас, балки кўпроқ ботиний иштиёқ, заруратдан келиб чиққан ҳолда ёндашиш бугунги кун талабидир. Бунинг ягона йўли эса ҳар ким мулкнинг ҳақиқий эгаси бўлиши, унинг фақат шу мулк орқали иш олиб боришидир. Табиийки, ҳар бир киши меҳнатининг самараси йирик ишлаб чиқариш корхонасидагидан кўра кўпроқ кичик ёки хусусий корхонада яққол сезилади.

Қолаверса, республикада ўтказилаётган иқтисодий ислоҳотларнинг туб моҳияти ҳам бундай қонуннинг амалга киритилишини тақозо қилмоқда. Жамиятнинг меҳнатга лаёқатли ҳар бир аъзосининг ишга бўлган иштиёқини ўрнига қўйишнинг ягона ва энг тўғри йўли — республикада кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантиришдир. Собиқ Иттифоқ даврида инсоннинг ўзида бўлган қобилиятини рўёбга чиқариш даражаси унча юқори эмасди.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, ўша даврда киши ўз ички салоҳиятининг атиги 3—4 фоизини ишга солиш имкониятига эга бўлган. Ҳолбуки, бу кўрсаткич ривожланган хорижий мамлакатларда 7—9 фоизни ташкил этар эди. Чунки у ташаббускорликда, тадбиркорликда, тежамкорликда намоён бўлади. Бизда эса боқимандалик кайфияти ҳукмрон эди. Буни инкор этиб бўлмайди. Масаланинг шу жиҳати ҳам борки, бу кайфиятни зўрлик билан йўқотиш мумкин эмас. Уни бартараф этишнинг ягона йўли шу одамнинг ўзини фойдали меҳнат қилиши учун ҳаракатга келтиришдан иборат. Шу нуқтаи назардан ҳам бундай қонунга зарурат бор эди.

— Ушбу қонуннинг моҳияти нимадан иборат?

— Мазкур қонуннинг моҳияти тадбиркорликни ривожлантириш учун иқтисодий муҳит яратиш, хўжалик фаолияти юритаётган кичик ва хусусий корхоналарнинг ички ишларига аралашмасликни таъминлаш, шунингдек, кичик ва хусусий тадбиркорлик учун кадрлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини ривожлантиришга давлат томонидан кўрсатиладиган жамики ёрдамни шу қонун доирасида ифодалаб беришдан иборат. Энди биз кимдир ташқаридан туриб саралайдиган, танлайдиган тадбиркорликдан кўпроқ ўз-ўзидан сараланадиган тадбиркорликка ўтяпмиз.

— Қонунда қандай янгиликлар бор?

— Ушбу қонунда 28 та модда бўлса, унинг қарийб 80 фоизи янгиликдан иборат десам янглишмайман.

Биринчидан, Ўзбекистон Президентининг фармонлари, ҳукуматнинг кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга оид қарорларида зикр этилган қоидалар шу ҳужжатда илк бор қонун даражасига кўтарилди.

Иккинчи янгилик, бу — кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектлари томонидан давлат статистика ва муҳосиба ҳисоботларини Вазирлар Маҳкамаси белгилаб берадиган ҳисоботдорликнинг соддалаштирилган таомили ҳамда шаклларини назарда тутадиган тартибда тақдим этилишидир.

Учинчиси, кичик ва хусусий тадбиркорликни давлат бошқарув органлари томонидан ахборот соҳасида танланишнинг қўллаб-қувватланишидир. Бу қонундаги ўзига хос янгилик бўлиб, давлат бошқаруви органлари кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларини иқтисодий, ҳуқуқий, статистика, ишлаб чиқариш технологиясига оид ва самарали фаолият юритиш учун керакли бошқа ахборотлар билан таъминлаш чора-тадбирларини ишлаб чиқади ва амалга оширади.

Тўртинчиси, давлат буюртмалари тайёрланаётган вақтда ана шу буюртмаларни бажариш учун кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг қатнашиш ҳуқуқига эга бўлишидир. Бу ерда шуни таъкидлаш керакки, кўпчилик давлат буюртмасидан юз ўгирмоқчи бўлади. Лекин, буюртма бозор нархида бўлса, бу тайёр бозор демакдир. Кичик ва хусусий корхона ўзининг ишлаб чиқарган маҳсулотини оворагарчиликсиз ана шу бозорда реализация қилиши мумкин. Ривожланган чет эл мамлакатларида давлат буюртмаси учун курашилади. Бизда эса, баъзида давлат буюртмасидан қочмоқчи бўлишади. Негаки, ўша давлат буюртмаси бу борадаги жаҳон андазаларига ҳали мос келадиган даражада эмас-да. Ўйлаймизки, ана шу буюртмалар вақти келиб, жаҳон стандарти даражасида бўлади. Ўшанда бизда ҳам давлат буюртмалари учун кураш бошланади. Бу курашда кичик ва хусусий корхоналар танлов асосида қатнашиш ҳуқуқига эга бўладилар.

Бешинчи янгилик, кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларидан солиқ олиш ҳақидаги қоидадир. Унга кўра, кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларидан, шу жумладан, қишлоқ жойларида фаолият кўрсатаётган ёки рақобатбардош ва экспортга мўлжалланган маҳсулот ишлаб чиқариш, хизматлар кўрсатиш билан шуғулланаётган кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларидан солиқ олиш, шунингдек, уларни солиқ тўлашдан озод қилиш, солиқ тўлашни кечиктириб туриш тартиби ва бу борадаги бошқа имтиёзлар қонун ҳужжатлари билан белгилаб қўйилади.

Солиқ олишга доир қонун ҳужжатларига кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларини ноқулай шароитга тушириб қўядиган ўзгартишлар киритилган тақдирда, мазкур субъектлардан кейинги икки йил мобайнида улардан давлат рўйхатидан ўтган пайтда амалда бўлган қонун ҳужжатларига мувофиқ солиқ ундирилади.

Энди эътиборингизни қонуннинг 19-моддасида қайд этилган кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолиятидан маҳаллий бюджетларга ажратиладиган солиқ тушумлари ҳақидаги қоидага жалб этмоқчиман. Унда таъкидланганидек, кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолиятидан келадиган солиқ тушумларининг маҳаллий бюджетларига йўлланадиган нормативлари қонун ҳужжатлари билан белгилаб қўйилади. Умуман хусусий тадбиркорлик кўпроқ маҳаллий жойларда ривож топади. Агар туман ҳокимлиги, қишлоқ кенгаши, хусусий тадбиркорликнинг ривожидан иқтисодий жиҳатдан манфаатдор бўлмасалар, иш юришмайди. Шу нуқтаи назардан келиб чиқиб, қонунга кичик ва хусусий тадбиркорликдан тушадиган солиқнинг асосий қисми маҳаллий буюджетда қолиши тўғрисидаги модда киритилган. Бу ўша маҳаллий ҳокимлик вакилларининг кичик ва хусусий тадбиркорликка ижобий ёндошишини таъминлайди. Негаки, солиқ вақтида тушса, унинг миқдори кўпайса, ўша ҳокимлик ҳудудидаги аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини, давлат томонидан пул билан таъминланадиган табақаларини маблағ билан таъминлаш имкони кенгаяди. Демак, кичик ва хусусий тадбиркорлик корхоналари қанчалик кўп бўлса, улар қанчалик яхши ишласа, маҳаллий бюджетга тушадиган даромадлар шунчалик кўпаяди. Натижада қишлоқда аҳоли турмуш шароитини яхшилаш учун имкон туғилади.

Қонундаги кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатига олиниши ҳақидаги қоида ҳам ўзига хос янгиликдир. Чунончи, кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектлари зарур ҳужжатларни тақдим этган тақдирда маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, уларни рўйхатга олишни рад этишга ёки рўйхатга олиш учун қўшимча шартлар белгилашга ҳақли эмас. Шуни ҳам айтиш керакки, бундай субъектларни давлат рўйхатига олишни асоссиз рад этиш устидан белгиланган тартибда судга шикоят қилиш мумкин.

Кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқ ва манфаатларига келсак, шуни таъкидлаш жоизки, давлат кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ҳамда қонуний манфаатларига риоя этилишини кафолатлайди, эркин рақобат учун шарт-шароит яратади, моддий, молиявий, меҳнатга оид ва бошқа ресурслардан фойдаланишда кенг имкониятларни таъминлайди.

Кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг фаолиятига аралашувга йўл қўймаслик ҳам қонундаги ўзига хос янгилик саналади. Яъни, давлат органлари ва бошқа органларнинг, улардаги мансабдор шахслар ва ходимларнинг, қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллардан ташқари, кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолиятига аралашувига йўл қўйилмайди. Зарур ҳолларда давлат органлари бошқа органларнинг ҳамда улардаги мансабдор шахсларнинг кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқларини бузувчи хатти-ҳаракатлари (қарорлари) устидан судга мурожаат қилиниши мумкин.

Қонунда тезлаштирилган амортизация, қишлоқдаги кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларига энергия таъминоти манбаини ишлатишда бериладиган имтиёзлар, кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг ўзаро кредит беришига оид кўплаб янгиликлар ҳам бор. Уларнинг аҳамияти ҳақида кўп гапириш мумкин.

— Анвар Зиёевич, Қонуннинг 8-моддасида кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни давлат томонидан рағбатлантиришнинг асосий йўналишлари баён қилинган. Шу хусусда ҳам бир оз тўхталсангиз.

— Мазкур Қонуннинг шу моддасидаги асосий йўналишлар тўғрисида гапирадиган бўлсак, бу борада маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ваколатларини алоҳида таъкидламоқ ўринлидир. Қонуннинг ушбу моддасида ёзилганидек, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ўз ваколатлари доирасида кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектлари учун маҳаллий солиқлар ва йиғимлар бўйича имтиёзлар белгилайдилар. Уни ривожлантиришнинг ҳудудий дастурларини ишлаб чиқадилар, устивор йўналишларини аниқлайдилар.

— Қонуннинг 27-моддасида кичик ва хусусий тадбиркорлик учун кадрлар тайёрлаш ишларининг давлат томонидан қўллаб-қувватлаш ҳақида қоида бор. Бу нималарда намоён бўлади?

— Бизда мактаб ва мактаб ўқитувчилари учун муайян имтиёзлар бор. Бу ерда ана шундай имтиёзларни қишлоқларимизда ташкил этилаётган тадбиркорлик ўқув марказлари — касб-ҳунар лицейлари ва бизнес мактабларига, кичик ва ўрта бизнес, фермер хўжаликлари, коллежлар ва бошқа ўқув муассасалари учун ҳам қўллаш кўзда тутилган.

Мухтасар айтадиган бўлсак, давр руҳи акс эттан мазкур қонун ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида республикала кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Турсунбой БОТИРБЕКОВ суҳбатлашди. (ЎзА).

ХАРАЖАТ КАМАЙИБ, ДАРОМАД ОШДИ

Зарбдор туманида пахта тозалаш заводи ишга тушганидан кейин атроф хўжалик деҳқонларининг узоқлари яқин бўлди. Корхона йилига 40-50 минг тоннагача пахтани қабул қилиб, қайта ишлай олади.

СУРАТДА: оператор Ш. Йўлдошев, корхона раҳбари О. Жўраев ва ишчи С. Норбоевлар; (пастда) пресслаш цехида.

Б. ТЎРАЕВ олган суратлар.

ОЛАМДА НИМА ГАП?

МАҚСАД МУЗОКАРАЛАРНИ ТЎХТАТИШ

«Тамил» жангариларининг Коломбодаги савдо марказини портлатиши мамлакатдаги тинчлик музокараларини тўхтатиб қўйишга йўналтирилган», деди Шри-Ланка Президенти Чандрика Кумаратунга радио орқали халққа мурожаат қилиб.

Содир этилган қўпорувчилик натижасида 72 киши ҳаётдан кўз юмди, 1300 нафар киши жароҳатланди, деб маълум қилди мамлакат адлия вазири журналистлар билан суҳбатда. Баъзи хорижий оммавий ахборот воситалари эса ушбу портлашда 200 нафар киши ҳалок бўлган, деб хабар тарқатди.

ОДАМЛАР ҚУРБОН БЎЛДИ

Хитойнинг Шаоян шаҳрида содир бўлган портлаш натижасида 100 нафарга яқин киши ҳалок бўлган.

Маълумотда айтилишича, портлаш беш қаватли бинода содир бўлиб, унинг ертўласида ноқонуний равишда 10 тоннага яқин портловчи модда сақланган. Портлаган бино атрофидаги кўплаб уйлар ҳам жиддий зарар кўрган.

ПАДРЕ ШОГИРДИНИ СИР ТУТГАНДИ

Иосиф Сталиннинг қизи Светлана Аллилуева ҳозирда Италиядаги монастирларнинг бирида роҳибалик қилмоқда, дея хабар берди Миланда нашр этиладиган «Ки» («Ким») журнали.

Светлана Аллилуева айни пайтда 70 ёшда. 1967 йил у собиқ СССРни тарк этиб, АҚШдан сиёсий бошпана сўраган. Орадан бир қанча вақт ўтиб, у Италияга келди ва шу ерда ўзининг диний раҳнамоси Падре Жованни билан танишди. Шу тариқа у дин йўлига кирди.

«Ки» журналининг ёзишича, Падре Жованни шу вақтгача Светлананинг кимлигини сир тутган. Фақат энди, шогирдининг розилиги билан унинг насл-насабини маълум қилди.

ЎРНИГА ЎРИН

Япония ҳарбий қисми БМТнинг тинчликни таъминлаш тадбирида иштирок этиш учун Жўлон тепаликларига келди.

Улар айни пайтда Сурия ва Исроил қўшинлари ўртасидаги бетараф ҳудудда хизмат қилаётган канадалик ҳарбийлар ўрнини эгаллайди. Япония аскарларининг маълум қисми эса Сурия ва Исроил қўшинлари ҳаракатларини назорат қилиш бўйича БМТнинг Дамашқдаги қароргоҳида ўз бурчларини ўтайди.

ИЛГАРИ ТАН ОЛМОВДИ, ЭНДИ ФИКРИ ЎЗГАРДИ

«Ҳамас» ислом қаршилик ҳаракати Фаластин мухторияти ҳудудида бўладиган маҳаллий сайловларда иштирок этиш ниятида, дея баёнот берди ушбу ташкилот раҳбарларидан бири Жамил Мансур Иордан дарёсининг Ғарбий қирғоғидаги Эл-Бира шаҳрида ўтказилган матбуот анжуманида.

«Ҳамас» аъзолари аввалроқ Фаластин мухторияти кенгашига ўтказилган сайловни тан олмаган эди. Жамил Мансур ушбу ҳолатни изоҳлар экан, бу сайлов фақат сиёсий мақсадларда ўтказилган ва унда фаластинликларнинг ҳақиқий истаклари баён этилмаган эди, деди.

КЎЧАДИМИ, ЙЎҚМИ, ҲАЛИ НОМАЪЛУМ

АҚШ давлат департаменти шу йилнинг 31 январида ўз дипломатия вакиллари хавфсизлигини таъминлаш мақсадида Судандаги ўз элчихонасини кўчиришни маълум қилган эди.

Чунки, АҚШ 1993 йилданоқ Суданни халқаро қўпорувчиликни қўллаб-қувватловчи мамлакат, деб ҳисоблаб келади. Айни пайтда эса Судан ҳукумати АҚШга мурожаат қилиб, элчихонани кўчириш ҳақидаги қарорни қайта кўриб чиқишни сўрамоқда.

БУ ЙИЛ ДАМ ОЛУВЧИЛАР КЎПАЯДИ

Бу йил Қримда халқ хўжалигининг барча соҳасида маҳсулот ишлаб чиқаришнинг пасайиши тўхтатилади.

Бундан ташқари, саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш 1 — 1,5 фоиз, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари эса 5 фоизга ўсади. Қрим ҳукуматининг навбатдаги мажлисида иқтисодиёт вазири В. Шишкин шу ҳақда маълум қилди.

Унинг таъкидлашича, Қримда дам олувчиларнинг сони бу йил ўтган йилдагидан қарийб икки баробар кўпаяди. Ўтган йили ушбу ярим оролда 2,6 миллион киши дам олган бўлса, жорий йилда уларнинг сони 4 миллионга етиши кутилмоқда.

ҲАРБИЙ МАШҚЛАР

Февраль ойида Хитой Қуролли кучлари Тайван яқинидаги ҳудудда йирик ҳарбий машқлар бошлайди, деб хабар тарқатди Тайванда чиқадиган газеталар.

Машқларда пиёда, ҳаво ва ҳарбий денгиз кучлари иштирок этиб, танк, бошқариладиган рекеталар, вертолётлар, оғир замбараклар ва бошқа ҳарбий техникадан фойдаланиш режалаштирилган. Машқлар неча кун давом этиши ҳақида маълум қилинмаган.

АЙРИМЛАРИ ҚУТҚАРИЛДИ

Яқинда Никарагуанинг «Глориа элиса» балиқчи кемаси чўкиб кетган эди.

Куни-кеча эса Никарагуа ва Гондурас ҳарбий денгиз флотининг қутқарув кемалари кемани топиб, 47 кишидан 45 нафарини қутқарди. Манагуадан тарқатилган расмий хабарга кўра, уларнинг соғлиги хавф остида эмас. Қолган икки нафар балиқчи ҳамон топилгани йўқ.

ҚОНЛИ ТЎҚНАШУВ

Бангладеш пойтахти Даккада талабалар билан полициячилар ўртасида қонли тўқнашув содир бўлди.

Натижада 2 талаба ҳалок бўлди, 300 нафарга яқини жароҳатланди. 150 нафар талаба эса ҳибсга олинди. Шу куни Бош вазир Холид Зиё Раҳмон университетга келиб, ўқиш мажмуаларини кўздан кечириши кўзда тутилган эди. Талабалар эса Бош вазирнинг келишига қарши норозилик намойиши уюштирди.

• Бизнинг шарҳ

МИНТАҚА ХАВФСИЗЛИГИ – ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

Яқинда «Риа новости» мухбирлари А. Безверхов ва В. Мижирицкийнинг «Труд» газетасида «Ўзбекистон — яна бир Осиё «йўлбарс» ими?» номли мақоласи чоп этилди.

Унда мамлакатимиздаги сиёсий барқарорлик ва осойишталик натижасида иқтисодий ислоҳотлар кун сайин чуқурлашиб, ривож топаётганлиги хусусида фикр билдирилади. Шунингдек, мақолада Ўзбекистонда сармоя сарфлаш учун қулай шароит мавжудлигини жуда тез англаган АҚШ, Германия, Туркия, Япония, Жанубий Корея ва Италия сингари йирик мамлакат ишбилармонлари пайдо бўлаётганлиги, ҳозирда мамлакатимизда 188 та Ўзбекистон — Америка, 184 та Ўзбекистон — Покистон, 154 та Ўзбекистон — Туркия қўшма корхонаси самарали фаолият кўрсатаётганлиги эътироф этилади. Аммо ушбу имкониятлардан россиялик ишбилармонлар тўлиқ фойдаланмаётганликлари, вақт ғанимат ҳамкорлик алоқаларини янада кучайтириш зарурлиги ҳам таъкидланган. Бу эса, шубҳасиз, мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотлар эътироф этилаётганидан дарак беради, Ўзбекистонга нисбатан бўлган катта қизиқишни кўрсатади.

Дарҳақиқат, мамлакатимиздаги сиёсий барқарорлик ва тинчлик мазкур мақолада зикр этилганидек, иқтисодий ислоҳотларнинг ривожланишида ва ўзаро интеграция жараёни тезлашувида бош омил бўлмоқда. Ўзбекистоннинг тобора жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллаётгани, халқаро минбарларда ўз овози ва сўзига эга бўлаётганлиги ҳам ҳеч кимга сир эмас. Тинчлик, барқарорлик ва ҳамкорлик йўли мамлакатимиз ташқи сиёсатининг асоси бўлиб хизмат қилмоқда. Зеро, Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир киши минтақада тинчлик ва барқарорлик бўлишини истайди. Чунки кишилар учун тинч ва осойишта яшаб, меҳнат қилишдан кўра олийроқ бахт йўқ. Шукрлар бўлсинким, элимиз тинч, юртимиз осойишта, кунларимиз хавф-хатарсиз. Ҳатто, буюк давлатлар ҳам мамлакатимизда тотувлик, барқарорлик қарор топганлигини ҳавас ва ҳайрат билан тилга олишаётир. Шу боис Президентимиз, мамлакатимиз ҳукумати Марказий Осиё минтақасида тинчлик ва хавфсизликни сақлашга алоҳида эътибор бермоқда. Бироқ, Марказий Осиёнинг келажаги кўп жиҳатдан Афғонистонда давом этаётган биродоркушлик урушига барҳам бериш, қўшни Тожикистондаги зиддиятларни изга солиш каби масалаларга боғлиқ. Афғонистонда давом этаётган уруш фақат минтақамизнигина эмас, балки бутун дунёнинг хавфсизлигига таҳдид солиб турибди. 18 йиллик уруш, зулм, террорчилик ва зўравонлик Афғонистон ижтимоий-иқтисодий тизимини бутунлай издан чиқарди. Айниқса, у ерда қурол-яроғ билан савдо қилиниши тинч ҳаёт ҳақида тасаввурга эга бўлмаган айрим кишиларнинг тирикчилик воситасига айланмоқда. Энг ачинарлиси эса, ҳарбий саноатга эга бўлмаган Афғонистонда бугун аҳолининг тенг ярмида, яъни 10 миллион кишида замонавий қуроллар мавжуд. Бу вазият эса, бизнингча, умумжаҳон эътиборида бўлмоғи лозим. Зеро, ҳозирда халқаро ҳамжамият Босния, Яқин Шарқ ва Гаити каби оловли нуқталарга катта эътибор қаратиб, ушбу мамлакатлардаги можароларни бартараф этишга қобил эканлигини исботламоқда. Президентимиз Афғонистондаги мазкур зиддиятли вазиятнинг олдини олиш учун энг аввало, у ердаги можарони босқичма-босқич бартараф қилиш, музокара жараёнида барча манфаатдор томонларнинг иштирок этиши, ўзаро ён босиш ва оқилона келишув асосида нуқтаи назарларни бир-бирига яқинлаштириш, бу жараёнда БМТ, ЕХҲТ ва бошқа халқаро ташкилотларнинг фаол иштирок этиши, мамлакат ҳудудий яхлитлигини сақлаб қолиш, қурол-яроғ етказиб беришни қатъий тақиқлаб қўйиш зарурлигини бир неча бор таъкидлаган эди. Негаки, бунингсиз мамлакатдаги можарони тинч музокаралар йўли билан ҳал этиб бўлмайди. Қурол-яроғ тарқалган юртда уруш олови алангаланишини, ваҳшийлик ва зўровонлик авжига чиқишини яхши биламиз. Хўш, бундай ҳаёт кимга керак, ундан кимлар фойда кўради-ю, кимлар зарар кўради. Афғонистон бунга ёрқин мисол. Шу боис ҳам мамлакатимиз Президенти БМТнинг 50 йиллиги муносабати билан сўзлаган нутқида «Афғонистон уруш эмас, тинчлик ва барқарорлик объекти бўлмоғи лозим», — дея таъкидлади.

Хабарингиз бор, сўнгги кунларда Тожикистон Республикасида вужудга келган вазият ниҳоятда ташвишланарлидир. Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир фуқаро чин дўст ва яхши қўшни сифатида Тожикистоннинг Турсунзода ва Қўрғонтепа шаҳарларида рўй берган воқеалардан ташвишланмоқдалар. Куни кеча Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ва Ўзбекистон Республика ташқи ишлар вазирлиги Тожикистон Президентига, парламентига ва халқига мурожаат қабул қилганликлари ҳам бежиз эмас. Мурожаатномада таъкидланганидек, вужудга келган низоли масалаларни музокаралар йўли билан ҳал этиш Тожикистонда тинчлик ва осойишталик ҳукмрон бўлишининг бирдан-бир йўлидир. Ўзбекистон Тожикистондаги уруш ҳаракатларини тўхтатиш, тинчлик ва осойишталик ўрнатишга даъват этмоқда. Яқинда МДҲ давлатлари раҳбарларининг навбатдаги кенгашида ҳам Президентимиз бу ҳақда бир неча таклифлар билдирди. Шунингдек, кенгашда МДҲ давлатлари тинчлик сақловчи кучларини Тожикистонда яна 6 ойга қолдиришга қарор қилинди. Маълумки, бу муддат бешинчи марта узайтирилмоқда. Бизнингча, бу ҳол Тожикистондаги вазиятни тезда тинч музокаралар йўли билан ҳал қилиш кераклигидан далолат беради. Зеро, тинчлик ҳукмрон бўлган юртда яшаш ҳам, меҳнат қилиш ҳам, тараққиёт ҳам енгил кўчади.

Фурқат САНАЕВ, «Халқ сўзи»нинг халқаро масалалар бўйича шарҳловчиси.

• «Халқ сўзи» ва Давлат солиқ қўмитасининг қўшма рейди

«ТОЗАСИДАН БОР, ОЛИБ КЕТИНГ...»

дея ҳовлига харидор чорлаётганлар ёнғин хавфини солишмоқда

Кейинги пайтда маҳалла, ҳовли ва кўча ёқаларида «Гўштнинг шикалатидан опкетинг», «Ароқнинг тозаси бизда», «Қайноққина думбали сомса» каби қулоғимиз ўрганиб қолган бозор чорловларининг «Бензиннинг тозасидан бор» деган ҳам пайдо бўлиб қолди. Ҳали мўйлаби сабза урмаган шоввозлар мактабга боришни ҳам йиғиштириб, кўча ёқалаб канистрларни териб қўйганча харидор пойлашади. «Ака, бензин керакми? Тозасидан бор. Кўп керакми — шундоқ ҳовлига кирасизу қуйиб кетаверасиз...» дея машина минган йўловчиларга пойи-патак бўлишади.

Бундоқ ўйласангиз улар йўлда қолиб кетиши мумкин бўлганларнинг ҳожатини чиқаришмоқда. Бироқ, бу қиммат бензинни бакка қуйиб бўлиб ўйласангиз, хаёлингизни бошқа саволлар безовта қилиши табиий: «Ёнилғини нега яширинча сотишмоқда? Ҳовлида челагу канистрларда шундай тез ёнувчи ёнилғини сақлашга қўрқишмайдими?»

Сиз ҳақсиз. Шу сабабли ҳам таҳририятимиз республика солиқ хизмати ходимлари билан ҳамкорликда бу ноқонуний ва хавфли тижоратчилик хатти-ҳаракатларига чек қўйиш учун кенг миқёсда текширувлар олиб бормоқда.

Текширувлар жараёнида ўртачирчиқлик А. Отахўжаев Қорасув қўрғонида 2510 литр, яъни 2,5 тоннадан ошиқроқ автобензинни, М. Одилов Тошкент-Бекобод йўлида 700 литр бензинни сотаётиб қўлга тушишди. Ҳар иккаласи 1250 сўмдан жаримага тортилиб, бензинлари туман халқ суди қарори билан давлат фойдасига мусодара қилинди. Зангиоталик Мурод Кенжаев ҳам шериги Нодир Ҳожиматов билан қўшни Қозоғистондан 14 канистрда 280 литр бензин олиб келиб пуллаб турришганда тўхтатилдилар.

Тошкент халқа йўли нефть маҳсулотларини ноқонуний сотувчилар учун энг қулай, харидор кўп жой. Нима кўп — йўловчи машина кўп. Бензини тугаб қолса, «ҳожатбарорлар»дан биронтасининг канистрини бакка ағдариб, айтганини ташлаб кетаверишга мажбур. Кўп бензинфурушлар мўлжални шунга олишади. Бироқ, бу гал мўлжал хато чиқди. Тошкент шаҳар Собир Раҳимов туманидан Жалолиддин Одилов 60 литр, Ҳожиакбар Тўрабеков ва Абдуманноб Жалиловларнинг ҳар бири 100 литрдан бензинни, Акмал Икромов туманидан Тоҳир Султонов 490 литр, Н. Умаров 230 литр, А. Тоҳиров 200 литр бензинни пуллашаётганда тўхтатилдилар.

Бошқа «тадбиркорлар»нинг тижоратлари эса йўлдаёқ барҳам топмоқда. Хусусан, Тошкент шаҳри фуқаролари Р. Усмонов 400 литр, Ш. Қосимов 200 литр, А. Абдураҳмонов 350 литр, Ҳ. Содиқов 200 литр бензинни сотиш учун яширинча олиб ўтишаётганда Тошкент туманининг 8-Бўстон божхона постида тўхтатилдилар.

Қинғир йўллар билан бензин келтирган шахсларнинг бир қисми эса ўз уйларида яширин «Ёнилғи қуйиш шаҳобчаси» очиб олишган экан. Жумладан, Урганч шаҳрининг Хоразм кўчаси 63-уйда яшовчи М. Матчонов уйида бензин сотаётганда тўхтатилди. Унинг сотганидан қолган ёнилғиси оз эмас-кўп эмас-536 литр чиқди. Андижон вилоятининг Хўжаобод шаҳридаги Миробод кўчаси 30-уйда яшовчи М. Акбарова бензиннинг литрини 20 сўмдан, шу кўчадаги 3-уйда яшовчи Э. Маҳкамов 19 сўмдан сотаётгани аниқланиб, расмийлаштирилган ҳужжатлар қонуний чора кўриш учун шаҳар халқ судига юборилди. Кувалик Э. Маматалиев, бешариқлик Т. Мирзаевлар бензинни 15 сўмдан сотаётганда ушландилар. Данғаралик Ғ. Нишонов, шаҳрихонлик Н. Турғуновнинг нафси бундан ҳам ёмон экан. Улардан бири 20 литр бензинни 350 сўмга, иккинчиси 30 литр бензинни 600 сўмга пуллашаётганда қўлга тушишди.

Тошкентнинг Уйғур кўчасини яширинча ёқилғи қуйиш шоҳобчалари уяси деса бўларкан. Текширув давомида бу кўчанинг ўн нафарга яқин «заправшик»лари қўлга тушдилар. Натижада, 58-уйда яшовчи Ш. Абдуллаев 60 литр, 88-уйда яшовчи С. Нажимов 50 литр, 76-уйда яшовчи Х. Ҳайитмуҳамедов 100 литр, 61-уйда яшовчи Д. Султонов 20 литр, 11-уйда яшовчи Р. Холматов 260 литр, 2-уйда яшовчи К. Агзамов 100 литр бензиндан келадиган фойдадан «воз» кечишларига тўғри келди. Бу ҳам етмагандай жарима-ю жавобгарлиги ҳам бор.

Хуллас, бензинфурушларнинг пайтавасига қурт тушди. Январь ойидаги рейд-текширувларнинг ўзидаёқ ноқонуний тарзда автомобиль ёнилғиси сотаётган 80 нафардан ошиқ фуқародан 11 тоннадан зиёд бензин мусодара қилинди. Шундан 6 тоннадан ошиқроғи Тошкент шаҳрига тўғри келади. Фактларни Давлат солиқ қўмитаси савдо ва хизмат кўрсатиш соҳаси корхоналари фаолиятини назорат қилиш бошқармаси бошлиғи С. А. Муҳитдинов шундай шарҳлайди:

— Республикамизда юзлаб хусусий ёнилғи қуйиш шаҳобчалари ишламоқда. Юқорида тилга олинган кишиларга қонуний тарзда шу иш билан шуғулланишга нима халақит беряпти?! Уларнинг кўпчилиги маҳалла-ҳовлиларда бензин ёнилғисини сотмоқдалар. Болалардан биронтаси ўйнаб гугурт чақиб юборса нима бўлади?! Ҳар ишнинг қонун-қоидаси, тартиби бор, ахир. Кўни-қўшни, маҳалла қўмитаси, оқсоқоллар ҳам шуни кўра-била туриб, ҳеч нарса дейишмайди. Маҳаллаларимизда уйлар қанчалик зич жойлашган, бир ҳовлидаги бензин портласа ёнғин бир зумда бутун маҳаллага ёйилиб кетиши мумкин-ку, ахир. 5-10 сўм текин даромад катта фалокат келтириши ҳеч гап эмас. Республика миқёсида олиб борилаётган текширувларимиз ёнилғи тарқатиш ва сотишдаги тартибсизликларга барҳам бериш. Бу соҳада солиқ қонунчилигига риоя этилишини таъминлаш билан бирга фалокатларнинг олдини олишга имкон беради. Бундан ташқари, бензинфурушлар сотаётган ёнилғилар доимо ҳам давлат андозалари талабларига жавоб беравермайди. Текширишларда бу сохта тадбиркорлар бензинга сув ва бошқа суюқликлар қўшиб сотаётганликлари ҳам аниқланмоқда...

И. ЎСАРОВ,
Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси матбуот хизмати ходими.
Э. БОЛИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• Тадбиркорлик

БИЗНЕС КЛУБИ ИШБИЛАРМОНЛАРНИ ЧОРЛАЙДИ

Тошкент шаҳрида тадбиркорлар учрашадиган манзил ташкил қилинди

Илгарилари клуб деганда биз қандайдир тадбир ўтказиладиган бино ёки кинофильмлар намойиш қилинадиган жойни тушунардик. Бозор иқтисодиёти шароитида эса бу тушунчанинг мазмун-моҳияти бирмунча кенгайди. Яъни, бир хил иш билан машғул кишилар йиғиладиган клублар очилаётганининг гувоҳи бўлиб турибмиз.

Яқинда Тошкентда Ўзбекистон Республикаси Давлат мулкини бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат қўмитаси ташаббуси билан Бизнес клуби ташкил этилди. Сабаби аён: аввало, мамлакатимизда кичик ва ўрта бизнес тобора ривожланмоқда. Кичик, хусусий ва қўшма корхоналар сони эса кун сайин кўпаяётир. Айниқса, улар ишлаб чиқараётган махсулотлар сифати ва харидоргирлиги жиҳатидан ҳаммага манзур.

Иккинчидан, ишбилармонлар ўзаро алоқаларсиз, ҳамкорликсиз иш юрита олмайдилар. Аммо сим орқали бўладиган сўзлашувлар, иш юзасидан олиб борилаётган ёзишмалар ҳеч қачон учрашув чоғидаги бевосита мулоқат ўрнини боса олмайди.

— Анча илгарироқ клубни очишга эҳтиёж туғилган бўлса-да, бу масала ҳамон очиқ қолаётган эди, — дейди Инновация ва менежерлар маркази раҳбари Илҳом Каримов. — Ўзбекистон Республикаси Давлат мулкини бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат қўмитаси, Бизнес жамғармаси ва қатор фирмалар катта ёрдам бергандан кейингина бу иш амалга оширилди. Навбатдаги вазифа ишбилармонлар учрашувини сермазмун ва хилма-хил шаклда олиб боришдан иборат. Яқинда мазкур клубда бўлиб ўтган тадбиркорларнинг «Давра суҳбати»да бу масалага ҳам анча аниқлик киритилди.

Маълумки, бу йил бутун дунёдаги инвестициянинг умумий ҳажми 235 миллиард долларни ташкил этиши керак. Шунинг 90 миллиард доллари эндигина ривожланаётган мамлакатларга сарфланади.

Ёки бошқа бир мисолни олиб кўрайлик, Америка Қўшма Штатларида чет эл маблағи ҳисобига 16,5 мингта компания ишламоқда. Уларнинг сони Хитойда 45 мингта, Россияда 8 мингта, Ўзбекистонда эса 1700 тадир.

Кўриниб турибдики, мамлакатимизга чет эл инвестицияларини жалб қилиш ишини янада ривожлантириш керак. «Давра суҳбати»да шулар ҳақида гап борди. Хусусан, чет эл маблағларининг қайси соҳа ёки корхонага йўналтирилишини аниқ белгилаб олиш ғоят муҳимлиги таъкидлаб ўтилди. Шунингдек, чет эл инвестицияларини жалб қилишнинг ҳуқуқий мақомлари бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш, хорижлик ишбилармонлар, чет эл ваколатхоналари, давлатга қарашли ва нодавлат халқаро ташкилотларни керакли ахборотлар билан таъминлаш ҳамда уларга бу борада маслаҳатлар бериб бориш зарурлигига эътибор қаратилди.

— Ўзбекистон Республикаси Мол хомашё биржаси раисининг ўринбосари С. ШАҲОБИДДИНОВ:

— Биз ҳамма вақт шундай йиғилиб туришимиз зарур. Бу клубни ишдан бўш вақтдаги юмуш, деб қабул қилмоқ керак. Шунинг учун клуб аҳли билан ҳамкорликни мустаҳкамлашга ҳаракат қилаяпмиз. Ҳатто ўз мижозимизни ҳам ушбу даргоҳдан топишга умид боғламоқдамиз.

«Рубикон» фирмаси директорининг ўринбосари В. ТАРАВКОВ:

— Бизнес клуби ўз вақтида ташкил этилди. Чунки бу ерда ўзаро муносабатларнинг янги турлари вужудга келади, маданий алоқа қилишнинг янги қирралари ўрганилади. Ишончим комилки, орадан беш-ўн йил ўтгач, клубда тайёргарлиги биздан-да юқорироқ бизнес вакиллари учрашишади ва улар олий даражадаги ишларни ҳал этадилар.

«Ниҳол» республика илмий маркази директори Ф. МИРЗАЕВ:

— Клубнинг кўп яшаши ёки яшамаслиги нафақат бу ерга келувчиларнинг сони, балки уларнинг дунёқараши, иқтидори ва маҳоратига боғлиқ. Бизнес клубига одамлар келаётган экан, демак, бу даргоҳ керак. Унда кўплаб идораларда ечилмаётган муаммолар ҳам ечим топиши мумкин.

Ҳозирча Бизнес клубига кимдир аъзо бўлди, кимдир кечагина келди, бошқа биров эса бу ерга энди йўл топаяпти. Лекин бир нарса аниқ: у мустаҳкам оёққа турмоқда ва узининг номига муносиблигини тасдиқламоқда. Бу тадбиркорларнинг биринчи йиғилишидаёқ кўзга яққол ташланди.

Ғулом ЮСУПОВ,
«Халқ сўзи»нинг тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнес бўйича шарҳловчиси.

Наманган туманидаги «Зарбдор» корпорацияси деҳқонлари ўтган йилни қувончли якунладилар. Жумладан, 380 гектар ғаллазорларнинг ҳар гектаридан 51,9 центнердан ҳосил йиғиб олиниб, вилоятда илғорлар қаторидан ўрин эгаллашди. 547 гектар пахта майдонидан йиғиштириб олинган ҳосилдорлик гектаридан 44,8 центнерни ташкил этди. Айни кунларда корпорацияда ариқ-зовурларни тозалаш, далага маҳаллий ўғит чиқариш, баҳорги экиш мавсумига ҳамда ғалла ўримига техника воситаларини шайлашга катта аҳамият берилмоқда.

СУРАТДА: техника созловчи Шарифжон Икромов.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

• Долзарб мавзуда

Бутун республикамизга машҳур бўлган Кува аноридан олис Америкада ҳам тотиб кўришди — ўша ердаги фирмалардан бири билан тузилган шартномага мувофиқ кувaliклар бу маҳсулотнинг дастлабки туркумини Қўшма Штатларга юборишган эди. Америкаликларга Кува анори шу қадар ёқиб қолдики, улар йил бошидаёқ келгуси ҳосилдан маҳсулот юбориш учун буюртма беришга шошилдилар.

ШАРТНОМА ТУЗИШ БИЛАН ИШ БИТМАЙДИ, УНИ БАЖАРИШ КЕРАК

Республика Вазирлар Маҳкамасининг яқинда бўлиб ўтган мажлисида шу ҳақда гап борди. Фарғона вилоятида шартнома интизоми қандай аҳволда?

— Биз бу битимдан зарар қилмадик, — деди Кува тумани ҳокими Муҳаммаджон Носиров, — АҚШга жўнатилган мевалар учун ўз вақтида ҳақ тўланди.

Шу сабабли Кувадаги ихтисослашган «Анор» хўжалиги, анор етиштирувчи бошқа хўжаликлар шартнома интизомига қатъий риоя қиладиган бундай шериклар билан ҳамкорликни давом эттиришдан манфаатдордир...

Афсуски, тумандаги ва умуман вилоятдаги барча хўжаликлар ҳам шартнома шартларига аниқ риоя этилаётгани билан мақтана олмайди. Кўп ҳолларда бунга маҳсулот етиштирувчилар айбдор эмас. Улар одатда шартнома шартларини вақтида бажаришади, буюртма берилган маҳсулотларни кечиктирмай жўнатишади, аммо жўнатилган маҳсулот учун пулни шартномада кўзда тутилган муддатда эмас, анча кечикиб олишади. Масалан, вилоят савдо-харид кооператив уюшмасининг бўлинмалари ортиқча қишлоқ хўжалик маҳсулотларини топширган аҳоли билан ҳанузгача ҳисоб-китоб қилиб бўлгани йўқ. Шундай экан, бир қанча асосий кўрсаткичлар бўйича уюшма томонидан берилган топшириқлар бажарилган бўлса ҳам, улар ўтган йили 55 минг тонна ўрнига 48 минг тонна сабзавот тайёрлаганига ажабланмаса ҳам бўлади. Бунинг сабаби — сабзавот етишмаганлигида эмас. Ўтган йили ҳосил умуман чакки бўлгани йўқ.

Бунинг сабаби — маҳсулот етиштирувчиларнинг савдо-харид кооператив уюшмасидаги тайёрловчиларга ишончи қолмаганлигидир. Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштирувчилар билан шуғулланаётган хусусий кишиларга маҳсулотни республикадан ташқарига олиб бориб сотаётган турли фирмалар, хусусий кичик корхоналар билан савдо-сотиқ қилиш фойдалироқ бўлиб қолди, чунки улар маҳсулот қийматини шу жойнинг ўзида нақд пул билан тўлашади.

«Наврўз» вилоят агрофирмаси эса мева-сабзавот маҳсулотлари етказиб берган хўжаликлардан тўққиз миллион сўм қарздор бўлиб қолди. Бунинг сабаби маҳсулот топширилганидан кейин уни қайта ишлаш ва сотишга агрофирма бажараётган ишларга жуда кўп вақт кетаётганидир. Шу боисдан «Наврўз» маҳсулот етиштирувчилар билан харид чоғида ҳисоб-китоб қилиш имкониятига эга эмас. Банк томонидан берилаётган кредит учун тўланадиган фойда миқдори шу қадар каттаки, пировардида ишлаб топилган пулнинг ҳаммаси банкдан олинган қарзни узишга ва фойдасини тўлашга кетмоқда.

Тўғри, маҳсулот қабул қилиб олишдан уни сотишгача кечадиган вақтни анча қисқартириш йўли бор, буни агрофирма ходимлари ҳам тан олишади. Бу йўл қайта ишланган қишлоқ хўжалик маҳсулотларини жаҳон бозорида рақобатга бардошли қилиб, чиройли идишларга солиб, бу идишларни чиройли безатиб чиқаришдир. Бундай маҳсулот омборларда тўпланиб қолиб кетмайди. «Наврўз» агрофирмасида эса ҳозир деярли юз миллион сўмлик мева-сабзавот консервалари сотилмай тўпланиб қолган. Бу консервалар вақтида сотилиб, пули муомалага киритилганида эди, хомашё етказиб берувчилар билан шартнома ҳам бузилмаган бўлар эди.

Деҳқонлар ишончидан маҳрум бўлиш охир-оқибатда тайёрловчиларга панд бермоқда. Шундай бўлишини «Пахтасаноатсавдо» вилоят акционерлик жамиятида яхши билишади.

— Ўтган йилги ҳосил учун хўжаликлар билан ҳисоб-китоб қилишни деярли туталладик, — дейди жамият раиси Аъзамжон Бўриев. — Топшириқка қўшимча равишда топширилган хомашёдан тайёрланган 53 минг тонна тола қолди. Маълумки, бу маҳсулотнинг ҳаммаси пахта етиштирувчилар тасарруфида, бинобарин бу толани сотиш хўжаликларга молиявий аҳволини яхшилаб олишда ёрдам беради. Вилоятдаги заводларда уруғлик пахтани қайта ишлаш давом этмоқда. Ҳозирги 20 минг тоннага яқин сифатли чигит олинди. Шундан ўн минг тоннасини хўжаликларга текинга етказиб берамиз. Чунки хўжаликлар билан ҳар йили тузиладиган шартнома шартларида бирида ана шу ҳол кўзда тутилган. Шартномага мувофиқ ўтган йили хўжаликларга ўн етти минг тонна уруғлик чигит ажратдик.

Умуман хўжаликлардан келгуси мавсумда пахтани қабул қилиб олиш тўғрисида шартнома тузишни ўтган йилнинг декабридаёқ туталлаганмиз, — деб давом этади А. Бўриев. — Аслини олганда, бу бизнинг кундалик ишимиз, шартнома шартларини бажаришни эслатишларини кутмай, ўзимиз вақтида бажаришимиз керак.

«Пахтасаноатсавдо» акционерлик жамиятининг мутахассислари хўжаликлар билан тузиладиган шартномада ҳамма жиҳатларни ҳисобга олишга ҳаракат қилишади. Ҳатто пахта теримига киришиш мумкин бўлган шарт-шароитлар ҳам алоҳида бандда кўрсатилади. Акциядорлар ҳам зиммаларига катта мажбурият олишади: мўл ҳосилни етиштиришнинг ўзи кифоя қилмайди, йиғиб-териб олинган пахта яхши сақланишини таъминлаш ҳам зарур. Уни заводда қайта ишлаш сифати тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Эҳтимол, ўтган йили Фарғона водийсидаги пахта тозалаш заводларида ҳар тонна пахтадан олинадиган тола одатдаги 30,6 фоиздан 32 фоизга етганининг сабаби ҳам шундадир.

Ҳалол ҳамкорлик қилишнинг яна бир мисоли: «Фарғонадон» вилоят акционерлик жамияти тизимида шартнома тузиш туталланмоқда. Хўжаликлар билан 196 минг тонна дон етказиб беришга аҳдлашилмоқда. Бу ўтган йилдагига нисбатан анча кўп. Фарғоналик ғаллакорлар республика ғалла мустақиллигига эришишига муносиб ҳисса қўшиш учун ғалла майдонларини кенгайтириш билан бир қаторда ҳосилдорликни гектарига ўртача 5 центнер ошириб, 40 центнерга етказишни мўлжаллашмоқда. Сув тақчил бўлган бир шароитда бу мўлжалга эришилса, натижа чакки бўлмайди.

Хуллас, ўтган йили деҳқонлар билан тузилган шартномаларни бажаришда айрим нуқсонларга йўл қўйилганига қарамай, ҳозир умуман шартнома тузиш ишлари кўнгилдагидек бормоқда. Бундан фақат кўп меҳнат талаб қиладиган ва нима учундир ҳамиша камситиладиган бир тармоқ мустасно. Гап пиллачилик тўғрисида бормоқда. Ўтган йили яхши ният билан пилла етиштирувчиларга тортиб уни қайта ишловчиларгача ягона тизимга тизилган, афсуски, бу тармоқдаги эски «қасал-лик»ларни даволай олмади. Олдинги йиллардаги каби пиллакорларга улар топширган хомашё учун вақтида ҳақ тўланмади. Пиллакорларнинг кўпчилиги мавсум бошланишидан олдин бўнак ҳисобига берилган бир қоп ун ва бир неча килограмм чигит ёғидан бошқа ҳеч нарса олмади. Ўтган йили ташкил этилган «Кумуш тола» акционерлик бирлашмасининг биргина Кува тумани деҳқонларидан қарзи 3,5 миллион сўмдан ҳам кўпроқ.

Шу сабабли келгуси пилла мавсумига шартнома тузиш жуда оғир кўчмоқда. Ҳолбуки, мавсум бошланишига оз қолди. Шу қисқа давр ичида «Кумуш тола» деҳқонларнинг ишончини қайта тиклай оладими? Ҳар қандай меҳнат, айниқса деҳқоннинг оғир меҳнати муносиб равишда қадрланиши керак. Шартнома тузишдан мақсад ҳам ана шу.

Дарвоқе, биз ҳамиша шартнома тузишни биринчи галда кўзга ташлаймиз. Шартнома мажбуриятларини бажаришни ўргандиган вақт ҳам келди. Вазият қандай бўлишидан қатъи назар, объектив ва субъектив юз берганидек, тартибсизлик ёки масъулиятсизлик билан боғлиқ сунъий сабабларга қарамай, шартнома мажбуриятларини бажариш керак.

Фарғона вилояти.
Н. ХЎЖАЕВА,
ЎзА махсус мухбири.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН АКЦИЯДОРЛИК ТИЖОРАТ
"АЛОҚАБАНК"ининг
1996 йил 1 январигача бўлган
БАЛАНСИ

Моддаларнинг номи	Сальдо	
	Актив (минг сўм)	Пассив (минг сўм)
1. Устав фонди	---	10000
2. Асосий воситалар	3913	---
3. Корхона ва ташкилотларга берилган кредит суммалари	35255	---
4. Банк кассаси	5013	---
5. Марказий банк захира вараги ҳисобидаги маблағлар	36226	---
6. Банкларга берилган кредит	46000	---
7. Банк вакиллик ҳисоб вараги	158037	---
8. Захира фонди	---	4125
9. Махсус ва бошқа фондлар	---	11575
10. Мижозларнинг ҳисоб-китоб ва жорий ҳисоб варақларидаги маблағ	---	109948
11. Вакиллар, ташкилотлар ва корхоналарнинг муддатли омонатлари ва депозитлари	---	150150
12. Йиллик фойда	---	19526
13. Бошқа маблағлар	20884	4
Баланс	305328	305328

1995 йилда жами 27146 минг сўм даромад олинган бўлиб, банкнинг харажатлари 7620 минг сўмни, фойдаси эса 18284 минг сўмни ташкил этди.

1995 йил учун банкнинг баланси бўйича маълумотлар "Ўзбанкаудит" АЖнинг 1996 йил 16 январдаги № 01001/13 -рақамли хати билан тасдиқланган.

Бизнинг мақсадимиз телекоммуникация тармоқларини реконструкция қилиш ва ривожлантиришда Алоқа вазирлигига кўмаклашиш.

МАНЗИЛИМИЗ:
Тошкент шаҳар, А. Толстой кўчаси, 1-уй.
Тел.: 33-62-54, 33-65-92, 34-75-57, 34-82-85, 36-10-21.

• *1996 йил — Амир Темур йили*

Тарих китобларида Оқсаройни тўлиб-тошиб таърифлашган. Соҳибқирон зафарли юришлари билан Чиғатой улусини олдинги чегараларида бирлаштиргач, Шаҳрисабзда — туғилган шаҳрида олий иморат қуришга фармон берди: «Бизнинг мазкур иморатимизда мингта хона бўлсин, уларнинг безатилиши бир-бирига ўхшамасин.

ОҚСАРОЙ
ПРОФЕССОРНИ НЕГА ТАШВИШЛАНТИРАЯПТИ? ВА ФАҚАТ УНИМИ...

Баландлиги эса осмон гумбази билан рақобатлашсин...» Шундан кейин Самарқанду Бухоро, Балху Урганчдан, Боғдоду Шероздан энг яхши меъморлар тўпланди. Жой танланиб, қурилиш бошланди. Унга 50 минг киши сафарбар қилинди. Бадахшондан лаъл, Қобулистондан нефрит, Китобдан мармар келтирилди. Саройни тиклаш учун 20 йилдан кўп вақт талаб қилинди. У битгач, кўрганлар ҳали Шарқда бундай гўзал иморат бунёд этилмаганини эътироф қилишди. Ҳа, буюк жаҳонгир волидаи муҳтарамалари Тигина бегим Моҳ шарафига тиклаган бино ўз тароввати билан ягона эди.

Оқсаройни ўз кўзи билан кўрган испан сайёҳи Руи Гонзалес уни ҳайрат билан таърифлайди. Ифодаларидан ўзи ҳам қониқмай «Бу сарой шунчалик бетимсолки, уни батафсил акс эттириш учун айланиб кўришга бир ой ҳам етмайди.Оқсарой подшоҳ Темур ҳозиргача қурдирган биноларнинг энг яхшисидир», деб эътироф этади.Ундаги хоналар ва айвонлар бир-бирига ўхшамаганидек, ташқи кўриниши ҳам ўзига хос бўлган. Қуръон оятлари жимжимадор нақш этилиб, ўзига хос санъат яратилган, бундан ташқари «Султон Оллоҳнинг ердаги соясидир» деган гапнинг ҳар бир ҳарфи отдаги чавандознинг бўйича катталикда олтин суви билан ёзилган. Бу олий иморатнинг пештоқига эса машҳур «Кимки бизнинг қудратимизга шубҳаланса, иморатларимизга қарасин», деган ишончнома дарж этилганди.

Кейинчалик олиб борилган археологик қазилма ишлари туфайли таг-заминнинг ўрганилиши саройнинг тўртта мажмуадан иборат бўлганини кўрсатмоқда: кириш қисми, девон, хосхоналар ва тантаналар зали. Тепасида ҳовуз бўлган, унга Тахтиқорача довонидан қувурлар билан сув келтирилган, ҳовлида эса фаввора отилиб турган. Унинг ҳовузи таги ҳозир ҳам сақланиб қолган. Шу парчани кўриб ҳам Оқсаройнинг гўзаллигини тасаввур қилиш мумкин. Шитоб билан тепага отилиб турган фаввора томчиларида турли ранглар акс этган, у камалак ҳосил қилишдан ташқари қуёш нурида деворлар акси билан қўшилиб, бетимсол чирой кашф қилган. Ҳовуз ва фавворанинг сатҳи доим бир хил турган...

Ана шу кошона бошидан қанчалар сиру савдоларни ўтказиб, бизнинг кунларимизда унинг кичкина бир қисми етиб келди. Уни тўпдан ўққа тутганлари, бузиб, ғиштини олиш учун умумхалқ ҳашарлари уюштирганлари одамларнинг ёдида. Ҳатто деворларини безаб турган гулдор ғиштлар бошқа ёдгорликларни таъмирлаш учун атайлаб қўпориб олинган. Яқин вақтгача ҳам атрофи ўраб ташланиб, ҳеч ким йўлатилмасди. Буюк Темурнинг юрти сифатида Шаҳрисабз жаҳон сайёҳлик тизимига киритилгач, муносабат бироз ўзгарди. Фақат энди, мустақил юртимизда масалага давлат миқёсида аҳамият берила бошланди.

Шубҳасиз, Оқсаройнинг ҳозирги юпун ҳолати ҳеч кимни бепарво қолдирмайди. Уни тиклаш катта вазифа. Аммо ҳозир гап бошқа ёқда.

Йиллар давомида қора ниятлилар қўли билан вайрон этилган кошонага табиат ҳам роса ўз тазйиқини ўтказди. Бу ҳақда Халқаро инженерлик академиясининг мухбир аъзоси, техника фанлари доктори, профессор Қобул Абдурашидов шундай дейди:

— Мамлакатимизнинг тарихий ёдгорликлари табиат ҳуружи туфайли емирилиш, ёрилиш, қулаш арафасида турибди. Оқсарой аркида геолог ва гидролог мутахассислар томонидан қазиш-текшириш ишлари олиб борилганда бу фикримизни далилловчи яна бир аччиқ ҳақиқатга дуч келдик. Сарой қолдиқлари пойдеворига ер ости суви ниҳоятда яқинлашиб қолибди. Бундан 15 йил бурунги текшириш ишларида эса ер ости сувининг кўтарилиш хавфи ҳақида ҳеч қандай фикр айтилмаган эди.

Олим келтирган бошқа далиллар ҳам ташвишли:

— Устига-устак сарой аркининг жанубий пештоқи кун сайин оғиб, нураб бораяпти. Бизнинг кузатишларимиз тасдиқлайдики, пештоқнинг ёриғи 67 смга кенгайибди. (Менга 4 йил олдин тақдим этилган бир маълумотномада бу рақам 50 см деб қайд этилган. Ҳ. С.) Асл ҳолида бўйи 74 м. бўлган обида чўкиб, ўпирилиб ҳозир 38 м. га тушиб қолган. Кейинги 4 ойда 5 мм. чўкгани қайд этилган.

— Демак, вазият тезда чоралар кўришни тақоза этади. Шу ўринда бу йилги юбилей муносабати билан олиб борилаётган таъмирлаш ишлари айни муддао бўлаяптими?

— Бундай ёндашув эсга бир воқеани туширади, — дейди Қобул Содиқович давом этиб, — 70-йилларда Самарқанддаги Тиллакори мадрасасини таъмирлашга киришилди. Унинг гумбазини тиклаш учун катта маблағ, куч сарфланди, лекин кутилган натижага эришилмади. Аксинча, мадрасанинг чўкиши тезлашди. Негаки, обиданинг тарҳи, техник ҳолати, тебраниши ва юк кўтариш қуввати аниқланмасдан туриб, унинг тепасига қарийб 600 тонна темир-бетон ҳамда қурилиш ашёлари чиқарилганди. Бунинг қанчалик қимматга тушганини кўпчилик унутмаган бўлса керак.

Тошкент қурилиш-архитектура институти кафедра мудири, «қурилишларнинг сейсмик бардошлилиги сифати ва уни оширишни ўрганиш» лабораторияси мудири Қобул Абдурашидовнинг мулоҳазалари илмий изоҳланганлиги билан кишини ишонтиради. Олимнинг ташвиши ҳам бежиз эмас. Маълум бўлишича, республикамизда иншоотлар конструкцияси ва тарҳини ўрганиш, уларнинг «умрини узайтириш» муаммолари билан шуғулланувчи бу йўналишда илмий жамоатчиликка яхши таниш ўнлаб фан докторлари мавжуд экан. (Бундай илмий салоҳият бошқа биронта республикада йўқ», — дейди Қобул Содиқович). Бироқ уларнинг бошини қўшиб, илмий изланишларини мувофиқлаштириб турувчи бирон марказ тузилмаган. Ҳолбуки, ҳудудида нодир тарихий обидалар сони саноқсиз бўлган юртимизда мутахассис олимларнинг фикри жуда зарур...

Албатта, барча масалаларга янгича ёндошувлар қарор топаётган, тарихимизни ўрганишга жиддий киришилган шароитда баъзи хатолар тўғриланади, мақбул ечимларга келинади. Аммо вақт кутиб турмайди. Зудлик билан кўрилиши керак бўлган чораларни кечиктириш қимматга тушиши мумкин. Шу ўринда суҳбатдошимнинг Оқсаройни сақлаб қолиш билан боғлиқ, умуман, тиклаш-таъмирлаш ишларида нималарга эътибор бериш кераклиги ҳақидаги фикрлари билан қизиқдим:

— Аввало, таъмирлаш-тиклаш гуруҳлари фаолиятини бир нуқтага бирлаштириш тарафдориман, — дейди Қобул Содиқович, — тўғри бундай гуруҳлар озми-кўпми иш қилаяпти. Уларнинг фидокорликларини ҳар жиҳатдан қадрласа арзийди, лекин масаланинг энг асосий томонига аҳамият беришмаяпти. Ҳар қандай тарихий ёдгорликни қайта таъмирлашдан олдин, албатта, унинг муҳандислик тарҳи, техник ҳолати, ёрилиш-оғиш тезлиги, юк кўтариш ва тебраниш кучи чуқур ўрганилиши зарур. Ана шундан сўнг қурилиш имкониятларидан келиб чиқиб, конструкцияни яратиш керак. Агар шундай қилинса, аминманки, барча саъй-ҳаракатлар яхши натижа беради. Бунинг учун, назаримда, унча кўп маблағ ҳам, ишчи кучи ҳам сарф қилинмайди. Ҳаммаси оддий, илмий асосланган, пухта ўйланган режа бўйича силлиққина бажарилади.

Мамлакатимизда ёдгорликларни муҳандислик таҳлили, техник ҳолатини аниқлаш ва асбоблар билан кузатиш олиб бориш оқибатида уларни сақлаб қолиш билан бирга олдиндан ички мустаҳкамлигини, иншоотнинг қаерида қандай «касал» бўлаётганини башорат қилиш мумкин. Манбаларни чуқур таҳлил қилиш, архив материалларини ўрганиш ҳамда архитектура ёдгорликларида олиб борилаётган кузатишлардан олинган хулоса шундай: ёдгорликларнинг архитектура, археология, тарих, санъатшунослик соҳалари чуқур ўрганилган бўлиб, конструктив ва муҳандислик масалалари ўрганилмаган. Ахир асосий юк кўтарувчи иншоотнинг мустаҳкамлиги, асрлар оша яшаши конструкциясига боғлиқ-ку!..

Халқаро анжуманларда фаол иштирок этиб, конструкция соҳасида йирик мутахассис саналган италиялик профессор Л. Кроче Оқсаройни ҳозирги ҳолатида таъмирлаш юзасидан ўз дастури мавжудлигини маълум қилди. У босқичма-босқич амалга ошириладиган мукаммал режа бўлиб, арк пештоқининг оғишини тўхтатибгина қолмай, унинг мустаҳкамлигини тиклаш чора-тадбирларини ҳам ўз ичига олади.

— Оқсарой аркининг ёрилиб оғиб бораётган 1300 тонналик қисмини тик турган 11000 тонналик асосий бўлагига қўшиб, махсус қотишмалар орқали беркитиб, пайвандлаб қўйиш, менинг назаримда, кўп куч ва меҳнат талаб қилмайди, — дейди Қобул Содиқович.

Ҳаким САТТОРИЙ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ҲУҚУҚИНГИЗНИ БИЛАСИЗМИ?

СУД ВА ЭКСПЕРТ ХУЛОСАСИ

Эксперт хулосаси қандай баҳоланади?

Н. ҚАРШИЕВ,
Оқолтин тумани.

Эксперт хулосаси суриштирувчи, терговчи ёки суд томонидан иш бўйича тўпланган бошқа далиллар билан биргаликда унинг илмий асосланганлиги ва экспертиза ўтказиш учун белгиланган барча процессуал қоидаларга риоя этилганлиги нуқтаи назаридан баҳоланади.

Экспертнинг хулосаси суриштирувчи, терговчи ёки суд учун муқаррар далилий кучга эга эмас. Хулосага қўшилмаслик қарорда ёки ажримда асослаб берилиши лозим.

Жиноят иши бўйича бир неча экспертиза ўтказилган ва экспертлар бир хил фикрга келмаган бўлсалар, суриштирувчи, терговчи ёки суд баъзи экспертларнинг хулосаларига қўшилмаслик тўғрисидаги ўз фикрини асослаб бериши лозим.

АШЁВИЙ ДАЛИЛ

Ашёвий далил нима-ю, ёзма далил нима?

Ҳ. ЭШОНҚУЛОВ,
Навоий шаҳри.

Келиб чиқишини, кимга тегишлилигини, маълум мақсадларда фойдаланилганлигини ёки фойдаланишга яроқлилигини, қўлдан қўлга ўтганлиги ёки турар жойи ўзгарганлигини, у ёки бу моддалар, нарса, жараён ва ҳодисалар таъсир этганлигини аниқлаш мумкин бўлган физикавий аломатлар ёки белгиларга, шунингдек, иш ҳолатларини аниқлашга хизмат қиладиган ҳар қандай бошқа аломатлар ва белгиларга эга бўлган нарса ашёвий далил ҳисобланади.

Мансабдор шахс ёки фуқаро томонидан сўз, рақам, чизма ёки бошқа шаклда ёзилган ва иш учун аҳамиятли бўлиши мумкин бўлган маълумотларни сақлаш, ўзгартириш, бериш учун мўлжалланган ҳужжат ёки бошқа ёзувлар ёзма далил ҳисобланади.

Тергов ҳаракатининг баённомаси, суд мажлисининг баённомаси ва уларнинг иловалари ҳам ёзма далилдир.

ЖАРИМА

Жарима тўлашдан воз кечган кишига яна жарима солинадими?

Б. ҲУСАНОВ,
Қўшработ тумани.

Жарима айбдордан давлат даромадига Ўзбекистон Республикаси ЖКсида белгиланган миқдорда пул ундиришдир.

Жарима энг кам ойлик иш ҳақининг беш бараваридан юз бараваригача миқдорда белгиланади.

Агар маҳкум жазо тариқасида тайинланган жаримани тўлашдан уч ой мобайнида бўйин товласа, суд жариманинг тўланмаган миқдорини ахлоқ тузатиш ишлари, хизмат бўйича чеклаш ёки қамоқ тариқасидаги жазо билан алмаштиради. Бундай ҳолда ахлоқ тузатиш ишлари ёки хизмат бўйича чеклаш жазосининг ҳар бир ойи энг кам ойлик иш ҳақининг икки баравари миқдоридаги жаримага тенглаштирилиб, уч йилдан кўп бўлмаган муддатга тайинланади. Қамоқнинг ҳар бир ойи эса, энг кам ойлик иш ҳақининг ўн баравари миқдоридаги жаримага тенглаштирилиб, олти ойдан кўп бўлмаган муддатга тайинланади.

• *Нуқтаи назар*

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯМИ ЁКИ ЖИСМОНИЙ МАДАНИЯТ?

Ўзбекистон мустақиллиги шароитида жисмоний маданият ва спортга эътиборнинг кучайиши бежиз эмас, албатта. Ўзбекистон спортчиларининг халқаро спорт майдонларидаги эришаётган улкан ютуқлари республикамиз довруғини оламга кенг ёйишда катта рол ўйнаяпти. Аҳолининг саломатлигини ҳимоя қилиш, соғлом авлодни тарбиялаб вояга етказиш ва уларнинг жисмоний камолотини юксалтириш хусусида жиддий тадбир-чоралар кўрилмоқда.

Ўз навбатида спорт мусобақаларини ташкил қилишнинг янги анъаналари вужудга келяпти. Бу анъаналар ва ютуқларни тарғибот қилишда оммавий ахборот воситаларининг фаолиятлари кун сайин равнақ топмоқда. Шу ўринда жисмоний маданият ва спортга доир мақолалар ва хабарларда баъзи бир атамаларни (сўзлар) ноўрин ишлатмаслик ҳақида фикр билдирмоқчи эдик.

Аксарият барча матбуот воситаларида «жисмоний маданият» («физическая культура») ўрнида «жисмоний тарбия» деб ишлатилмоқда. Ҳатто йирик спорт ташкилотлари ва ўқув юртларининг номлари ҳам шундай деб аталган. Махсус адабиётларда (луғат, дарсликлар ва ҳ. к.) бу сўзларнинг ўз мазмуни ва маънолари бир-биридан фарқ қилиши қайд этилгандир. Омма, айниқса, ўқувчи ёшлар ўртасида буларнинг мазмунан моҳияти ва ўз ўрнида қўллаш тартибларини матбуот орқали кўпроқ тарғибот қилишда кечикмаяпмизмикан, деган хулосага бориш мумкин.

Шунингдек, матбуот ва расмий хабарларда «миллий спорт турлари» деган иборага тез-тез дуч келамиз. Кўпкари (улоқ), пойга, баъзи бир қизиқарли ҳаракатли ўйинлар «миллий спортимиз» деб баралла айтилмоқда. Тўғри, ўйинларнинг мазмуни, қоидаси ва тарбиявий жиҳатлари ҳар қандай спорт туридан устун туради. Лекин уларга спорт мақоми берилмаган-ку. Республикамизда фақат «ўзбекча кураш» (Фарғона ва Бухоро усуллари)ни миллий спорт деймиз. У олтмишинчи йилларда шундай деб аталиш мақомига эга бўлган эди. Яъни у ягона спорт классификациясига киритилган.

Спорт классификациясига кирмаган турларни спорт деб айтиш мумкин эмас. Бунинг учун бу турнинг мазмуни, ўйин қоидалари ишлаб чиқилиши ва расмий ташкилотларда тасдиқланиши шарт. Бизда «Кўпкари», «Пойга», «Чиллик», «Оқ суяк», «Пода тўп» каби ўнлаб миллий ўйинлар мавжуд. Бу турларни республика спорт календарига киритиш, мусобақалар ўтказиш ва натижада уларга спорт мақомини бериш даври келди.

Таъкидлаш лозимки, юқорида билдирилган эътирозлар ҳақида республика илмий-амалий анжуманлари материаллари (тўпламлар) ва матбуотда мулоҳазалар, таклифлар айтилди. Аммо улар эътибордан четда қолаяпти.

Жумладан, ўтган йили Форишда ўтказилган Халқ миллий ўйинлари «Олимпиадаси»ни «Алпомишиада» деб айтиш (аташ) ҳақида «Халқ сўзи» ва «Спорт» газеталарида яхши фикр ва мулоҳазалар билдирилди. Лекин нимагадир бу ишлар охиригача етказилмади. Фикримизча, мутахассислар ташкилотчилар бу ишга етарли даражада жалб қилиниши лозим эди. Шунингдек, мустақил Ўзбекистон Республикасининг I Спартакиадаси номини «Соғлом авлод учун мусобақалар» деб аташ таклиф этилди. Бу, албатта, ҳозирги сиёсат, маданият ва талаб даражасидан келиб чиққан ҳолда жуда ўринли, рамзий номдир.

Халқ миллий ўйинлари Республика Олимпиадаси (Форишда ўтказилаётган) ва Республика I Спартакиадаси номлари ўрнига янгидан рамзий номларни қўйиш борасида қуйидагиларни таклиф этиш мумкин:

1. Халқ миллий ўйинлари Республика Алпомишлар мусобақаси дейилса мақсадга мувофиқ бўлар эди. Чунки ҳозирги ёшларнинг мусобақаларда беллашуви, курашуви ва чавондозлигини Алпомишга таққослаш жуда монанддир.

2. Спартакиада ўрнига «Мустақиллар»... ёки «Спорт юлдузлари мусобақаси» деб айтиш ўринли бўлар эди. Чунки республика мустақиллиги ҳамда спортдаги мустақил олишувлар бу номга мос келади. Қолаверса, республика мусобақасида оддий спортчилар иштирок этишмайди, балки жаҳон спорт мусобақаларида қатнашиш имкониятига эга бўлган ва шунга ҳаракат қилаётганларгина унда беллашиш ҳуқуқига эгадирлар. Бу ҳам йирик мусобақа мазмунига тўла мос тушиши мумкин.

Миллий маданиятимизда рамзий ва расмий атамалар, барчага манзур бўладиган номлар бекиёс кўпдир. Ўйлаймизки, маданиятимиз ва спортимиз мухлислари, мутахассислар ва кенг жамоатчилик бу муҳим муаммони ҳал қилишда фаол қатнашадилар.

Равшан АБДУМАЛИКОВ,
ЎзДЖТИ доценти.

• *Музейнинг юз йиллиги*

АСРЛАРДАН САДО КЕЛАДИ

Республикамиздаги энг кекса музейлардан бири — Самарқанддаги Акмал Икромов номли Ўзбекистон халқлари маданияти ва тарихи музейи шу кунларда ўзининг бир асрлик туйини нишонлашга ҳозирлик кўрмоқда.

Музейдан тарихимизни акс эттирувчи минглаб экспонатлар жой олган бўлиб, уларда халқимизнинг неча-неча асрлар давомида босиб ўтган йўли акс эттан.

Шу кунларда музей янада бойиди. Бу ерга юзлаб янги тарихий ашёлар қўйилди. Уларнинг асосий қисми соҳибқирон Амир Темур фаолиятига бағишланган. Шулар ичида Бибихоним мадраса-музейидан топилган, қарийб 600 йиллик тарихга эга бўлган оҳактошга ўйиб битилган лавҳа томошабинларда катта қизиқиш уйғотяпти.

Яқинда музейда турли даврларда чоп этилган қуръонлар намойиш қилинадиган бўлим иш бошлади. Бу ерда 50 та ноёб ана шундай муқаддас китоб мавжуд. Улар орасида чўнтакда олиб юрса бўладиганидан тортиб 200 килограммлик улкан «Каломи шариф»гача бор. Шунингдек, музей фондидан 9-11 асрларда палъма дарахти пўстлоғига битилган Қуръони карим ҳам ўрин олган.

Айни кунларда музейда Ҳамза мукофотининг лауреати, Ўзбекистон Рассомлар уюшмасининг аъзоси Софья Федоровна Ракованинг шахсий кўргазмаси намойиш этилмоқда.

СУРАТЛАРДА: Регистон майдони; «Савдо карвони Самарқандга кириб келмоқда»; санъатшунос Шомурод Рўзимуродов ва музейнинг ўрта аср бўлими ходими М. Ҳамидова; Софья Ракованинг шахсий кўргазмасида.

Т. НОРҚУЛОВ (ЎзА) олган суратлар.

«Халқ сўзи» ва «Народное слово» газеталари жамоаси «Народное слово» газетасининг ходими Л. С. Бабаянга онаси **Вера ВОЗИЯНОВАнинг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банкй жамоаси Хоразм вилоят давлат банкининг собиқ бошқарувчиси **Маткарим ЮСУПОВнинг** вафоти муносабати билан унинг оиласига чуқур таъзия изҳор этади.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир: Анвар ЖЎРАБОЕВ.

БЎЛИМЛАР: Парламент 33-57-34; Хатлар 33-07-48; Мерос ва қадриятлар 36-29-89; Қишлоқ хўжалиги 36-07-94; Иқтисодиёт 36-36-65; Маънавият 36-35-60; Тунги муҳарририят 33-10-28.

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — О. Раҳимов.
Навбатчи — О. Тўрақулов.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 0001 Буюртма Г. — 079. 51671 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2 Босишга топшириш вақти—21.00 Босишга топширилди — 20.15.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. 1 2 3 4 5 6